

*Men moet de zwarte bij redden** (door Dylan Elen)

De zwarte bij past zich makkelijk aan aan diverse milieus en heeft minder behoefte aan nazicht door de imker. Helaas lijkt zij gedoemd om te verdwijnen, want men zou graag een superbij willen creëren welke resistent is tegen pesticiden en ziekten, en daarenboven ook nog eens zo productief mogelijk dient te zijn. Conservatiegebieden moeten ervoor zorgen dat de ondersoorten niet verdwijnen.

Lionel Garnery werkt als onderzoeker bij het CNRS – het Franse nationale instituut voor wetenschappelijk onderzoek – op het laboratorium voor evolutie en genetica. Hij is in Frankrijk de specialist betreft genetica van de honingbij.

Aangekomen bij zijn kasten, welke zich in een natuurdomein op een uurtje van Parijs bevinden, doet hij er eentje open en haalt er een raam uit: *“Kijk, zij hebben een donkere kleur. Heel wat anders dan de bijen uit Italië die geel schijnen en de bijen uit het oosten die lichter van kleur zijn omwille van hun grijze haren.”* Van de Pyreneeën tot Polen, de zwarte bij is hét inheemse ras dat zich mits natuurlijke evolutie aan de verschillende klimaten en landschappen van Noord-Europa heeft aangepast.

Het conservatiegebied van de zwarte bij in Ile-de-France telt ongeveer 350 kolonies verspreid over de regio's Bullion, Bonnelles, Rochefort en Saint Arnoult en Yvelines.

Doel: conservatie van de ondersoort

“Dat is wat men moet doen om een populatie te behouden, evolutie selecteert verder op de bijen die het meest zijn aangepast aan het lokale milieu.” De volken worden onderhouden door hobby-imkers welke verenigd zijn in een imkerbond. Zij oogsten echter wel geen honing, zij zijn er enkel om de volken te inspecteren en zo de conservatie van de ondersoort te verzekeren.

De interventies van de imker zijn dus beperkt tot het minimum. Bijenvolken worden dus ook niet bijgevoerd naar de winter toe. *“Als ze sterven wil dat zeggen dat ze onvoldoende honing verzameld hebben om de winter door te komen en dus waren ze simpelweg niet voldoende aangepast aan de omgeving.”*

De bijenvolken hier ondergaan enkel natuurlijke selectie. Er wordt dus niet door imkers geselecteerd op door hen geliefde eigenschappen, geen optie dus om massaal te beginnen verder telen van een volk met een enorme honingproductie. *“Men moet de genetische diversiteit behouden, want vandaag de dag willen imkers dat hun bijen veel honing produceren. Maar misschien dat er morgen vooral nood is aan stuifmeel. Het is dus enorm belangrijk om binnen een bijenpopulatie een maximum aantal karakteristieke terug te vinden.”*

De opgave is enorm moeilijk omdat conservatie vereist dat er wordt toegezien op de raszuiverheid van de zwarte bij, dit terwijl het overgrote merendeel van de imkers op de hoek werkt met uitheemse bijen die van elders geïmporteerd zijn. Darren van caucasica- of ligusticavolken** kunnen dus makkelijk de koninginnen van het conservatiegebied komen bevruchten.

Bedreigd met uitsterven

Om dat te voorkomen is er een zone van 7 km diameter, zo ongeveer de afstand van een darrenvlucht, ingesteld rondom de eerste bijenstand met zwarte bijen. Binnen die perimeter werken de leden van de imkerbond actief samen met andere imkers en ook landbouwers om te voorkomen dat zij er bijenvolken van een uitheems bijenras zouden plaatsen. Koninginnen met dochters die ook maar de minste gelige schijn hebben worden meteen geëlimineerd.

De zwarte bij is bedreigd met een langzaam uitsterven. Enerzijds is zij net zoals andere honingbijen het slachtoffer van pesticiden, virussen en andere parasieten die tegenwoordig een jaarlijkse sterfte van een derde van alle kolonies veroorzaken. Anderzijds wordt onze inheemse ondersoort de laatste decennia ook minder en minder gehouden door imkers.

“Zij heeft een slechte reputatie. Ze wordt ervan beschuldigd agressief en weinig productief te zijn. Uiteraard zijn dat leugens! Het agressieve karakter waarnaar men dan verwijst was te wijten aan kruisingen met uitheemse ondersoorten die van elders geïmporteerd waren. En dat ze minder productief is, is te wijten aan het feit dat zij nooit intens op die eigenschap geselecteerd geweest is zoals dat bij uitheemse ondersoorten wel het geval geweest is.”

De ‘Formule 1’ onder de honingbijen

Resultaat is dat tegenwoordig het overgrote deel van de imkers werkt met geïmporteerde bijen. Men kan zelfs bepaalde trends onderscheiden: zo wisselt geregeld de populariteit van ligustica’s en caucasica’s. Maar de ‘Formule 1’ onder de bijen blijft de Buckfast welke het resultaat is van doelgerichte kruisingen van verscheidene ondersoorten; bedenker van dit beestje is de Duitse Broeder Adam die zich met de bijen bezighield in de Engelse Buckfast Abbey.

“Zijn aantal kolonies werd plotsklaps enorm gedecimeerd door een virus, genaamd acariose. Hij is daarop herbegonnen van de twee enige kolonies die het virus overleefd hadden en is daarbij de wereld rondgereisd op zoek naar de beste genetische bronnen om in te kruisen om uiteindelijk een superbij te bekommen.” De Buckfast is tegenwoordig in de hele wereld gekend.

Zo nu en dan kruist de zwarte bij met andere ondersoorten of Buckfastbijen, daarbij verliest zij haar genetische zuiverheid en dus tegelijkertijd ook haar aanpassingen aan het lokale milieu. *“De eileg van koninginnen is immers voornamelijk genetisch geprogrammeerd in functie van de drachten. Zij legt op een bepaald moment eieren om nadien tijdens de bloei van grote drachten over een maximum aantal haalbijen te beschikken.”* Het bloeimoment van drachten verschilt van land tot land en zelfs van regio tot regio, dat komt ook mooi tot uiting in het vergelijk van de broedcycli van zwarte bijen uit verschillende regio’s in Frankrijk.***

“Men moet het aantal conservatiegebieden dringend vermeerderen om op die manier zo veel mogelijk bijen, aangepast aan een maximum aan verschillende omstandigheden, te beschermen”

De imkerpraktijken veranderen om een duurzame imkerij te bekommen

“Ik ben ervan overtuigd dat aanpassing aan lokale omstandigheden een enorm voordeel is voor honingbijen.” De zwarte bij heeft zo minder nazicht nodig dan uitheemse, geïmporteerde honingbijen. Zij heeft bijvoorbeeld het voordeel dat ze minder voedselreserves nodig heeft om de winter door te komen dan de fameuze Buckfast. *“Tegenwoordig is in Frankrijk de honingproductie gelijk aan de suikerconsumptie van imkers, ze moeten dus hun bijen voederen.”*

Er is meer nodig dan het verbieden van pesticiden om de bijen te redden. Men moet de imkerpraktijken veranderen om een duurzame imkerij te verkrijgen. De Franse overheid heeft daartoe een actieplan uitgetekend, maar het geld daarvan gaat naar imkers om uitval na de winter op te vangen met de import van uitheemse bijen. *“De prioriteit van dat actieplan ligt bij het terug aantrekkelijk maken van de imkerij als beroep, maar dan gaat het puur om de productiviteit.”*

Superbij, superoplossing?

“Het plan stelt voor om bijen van verschillende oorsprong te nemen en daarmee een superbij te creëren welke zeer productief is en resistent tegen ziekten en pesticiden. Maar wat als men op gegeven moment die superbij om de een of andere reden verliest, wat schiet er dan nog over?”

Er zijn ook nog andere argumenten tegen die superbij: *“Imkers zouden haar niet willen, want een honingbij die resistent is tegen pesticiden produceert bijgevolg gecontamineerde honing welke dan geen zuiver natuurproduct meer is. Verder zal die superbij dan wellicht eigendom zijn van de multinational die haar creëerde waardoor imkers verplicht zullen worden telkens nieuwe koninginnen aan te kopen in plaats van er zelf te kweken.”*

“Men riskeert een totale domesticatie van de honingbij ... en de dag dat de Mens haar dan even uit het oog verliest, zal ze verdwijnen. Dat terwijl de honingbij essentieel is voor het voortbestaan van tal van ecosystemen.”

De imkerbond van het conservatiegebied staat alleen natuurlijke selectie op haar volken toe, maar sinds kort is zij een overeenkomst aangegaan met een lokale vereniging aan dewelke zij ieder jaar haar beste volken ter beschikking stelt voor koninginnenkweek. De koninginnen uit dat teeltproject moeten dienen om geïnteresseerde imkers te laten kennismaken met de zwarte bij en zo haar populariteit op te krikken, want zonder imkers kunnen immers ook de volken voor conservatie niet langer behouden blijven: wie zou er immers controleren op raszuiverheid?

Lionel Garnery

*Dit is een vrije vertaling van ‘Il faut sauver l’abeille noire’, een interview afgenomen van Lionel Garnery door Marie Astier voor Reporterre; origineel artikel is te vinden op <http://www.reporterre.net/spip.php?article6217>

**Bij ons zou het in plaats van caucasica en ligustica wellicht over carnica en Buckfast gaan.

***Meer info over deze verschillende broedcycli vind je op: <http://theses.vet-alfort.fr/telecharger.php?id=256> (p. 33 - 34)

Algemene opmerking: Buckfast is zoals in de tekst uitgelegd een kunstmatig gecreëerde honingbij en dus geen ondersoort. Maar als het gaat over de nadelige effecten van andere ondersoorten op de inheemse zwarte bij, dan mag men de Buckfast voor de eenvoud wel bij die groep van andere ondersoorten tellen.